

EUROPA ÉÉN

Beweging voor de Verenigde Staten van Europa (BVSE)

Met de verklaring *“pro pace et unitate, senator e merito et honoris causa”* werd Walter Kunnen op 5 februari 2012 postuum opgenomen in de Europese Eresenaat. Het was meteen ook het laatste wapenfeit van de BVSE. De organisatie zou het overlijden van haar stichter niet overleven zodat uiteindelijk heel haar bestaan vereenzelvigd bleef met de markante figuur Walter Kunnen.

Walter Antoon Kunnen (1921-2011)

Walter Antoon Kunnen werd op 29 mei 1921 geboren in Antwerpen. De jonge Walter doorliep zijn humaniora in Herentals en studeerde rechten in Leuven. Zijn vader Hubert Kunnen was actief binnen het Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV) en werd in 1941 benoemd tot burgemeester van Tongerlo. Het was van thuis uit dan ook evident dat Walter Kunnen zich aansloot bij de Vlaams-nationale jeugd- en studentenbeweging. Aan de universiteit van Leuven was Kunnen actief bij de VNV-studenten, maar raakte al snel betrokken bij het clandestiene Dietsch Studenten Keurfront (DSK). Net als het Dietsch

Eedverbond voerde het DSK, vanuit een overtuiging georiënteerd op het voormalige Verdinaso, oppositie tegen de onvoorwaardelijke collaboratiepolitiek van het VNV.

Na de oorlog ging Walter Kunnen aan de slag als directeur van een brouwerij in Mortsel en werd in 1950 verkoopsdirecteur van de vastgoedfirma Wooncentrale. Daar deed hij de nodige ervaring op om in 1956 het Algemeen Bouwbedrijf Kunnen op te richten en uit te bouwen tot een succesvolle onderneming met 600 medewerkers. Kunnen vestigde zich met zijn gezin op het domein Duin ter Schans in het Limburgse Opoeteren. Zijn echtgenote, Diane Debray, was tot haar overlijden in 1993 één van de drijvende krachten achter de BVSE, maar was evenzeer een verdienstelijk schrijfster met een handvol literaire bundels op haar naam. In het begin van de jaren 1980 besloot Walter Kunnen de leiding van zijn bouwbedrijf over te laten en zich met zijn bedrijf Archibo-Biologica toe te leggen op aardstralen en alternatieve geneeskunde. Op 31 oktober 2011 overleed Walter Kunnen, 50 jaar nadat hij met de BVSE van wal stak.

De voluntaristische oprichtingsjaren

In 1946 werd de Unie van Europese Federalisten (UEF) opgericht met Hendrik Brugmans als voorzitter en splitste tien jaar later in de Action Européenne Fédéraliste (AEF) en de Mouvement Fédéraliste Européen (MFE). In België was de activiteit van de UEF lange tijd eerder kleinschalig. In Brussel en Antwerpen waren er kernen van de Mouvement Fédéraliste Européen / Europese Federalistische Beweging (MFE/EFB) en voor het AEF waren er op het eind van de jaren 1950 afdelingen in Luik en Brussel. De Brusselse afdeling, de Mouvement pour les Etats-Unis d'Europe (MEUE), werd eind 1958 opgericht door de liberale bouwpromotor Jean-Florian Collin en de rechts-conservatieve industrieel Florimond Damman. Na een conflict waarbij de wegen van Collin en Damman scheidden, kwam de bouwpromotor in contact met zijn Antwerpse collega Walter Kunnen en benoemde hem in augustus 1960 tot ondervoorzitter. Kunnen kreeg de opdracht een Vlaamse afdeling op te richten van de MEUE of voluit in het Nederlands: de Beweging voor de Verenigde Staten van Europa.

Walter Kunnen, jaren 1970. [ADV, VFD250]

Met de slogan "Het volkseigene veilig stellen in een grotere gemeenschap" propageerde de BVSE haar eerste vergaderingen. Antwerpen, 28 april 1961. [ADVN, VFA11736]

een eigen officieel statuut te geven. Walter Kunnen werd in december 1961 door meer dan 1 900 leden verkozen als voorzitter en op 22 februari 1962 verschenen de eigen statuten in het *Belgisch Staatsblad*. De aanwezigheid van AEF-kopstukken Hendrik Brugmans, André Voisin, Jan Molenaar en Karlheinz Koppe op het tweede congres in september 1962, bevestigde ten slotte de internationale erkenning van de BVSE. De feitelijke erkenning als een volwaardige AEF-afdeling volgde pas op 6 mei 1963. De oorzaak voor die vertraging moest gezocht worden bij de MEUE.

Agitatie tegen 'Dinaso' Kunnen

In de zomer van 1962 werden er, in de hoop tot één Belgische afdeling te komen, onderhandelingen aangeknoopt tussen de BVSE en de MEUE voor het vormen van een federatie. De oprichting van een overkoepelend Verbond van Bewegingen voor de Verenigde Staten van Europa in september 1962 werd echter gecontesteerd door de BVSE. De Brugse advocaat Jan Mullie, die de BVSE vertegenwoordigde bij de onderhandelingen, had zonder mandaat van het bestuur de stichting van het Verbond mee ondertekend. Daarenboven bleek

Walter Kunnen verzamelde een eerste groep medewerkers en ging aan de slag. In januari 1961 verscheen het eerste nummer van *Europa Eén* dat in een oplage van 200 000 exemplaren gratis in de regio Antwerpen verspreid werd. Het resultaat van deze actie was ronduit teleurstellend; er bleken amper 189 personen belangstelling te hebben voor het federalistische initiatief. Kunnen liet zich echter niet ontmoedigen en richtte in Wilrijk een permanent secretariaat in. Het eerste succes volgde amper twee maanden later. In samenwerking met de Vlaamse Toeristenbond (VTB) werd op 30 april een Europees Lentetornooi georganiseerd op het domein Duin ter Schans in Opoeteren. De optredens van volkskunstgroepen uit heel Europa lokten duizenden toeschouwers en veel pers aandacht.

Door het succes van het eerste Lentetornooi bereikte de BVSE de kaap van de duizend leden en kon ze Hugo Rau aanstellen als betaald hoofdredacteur van *Europa Eén*. Omdat de BVSE ondertussen de facto onafhankelijk van de MEUE functioneerde, werd op het eerste congres in oktober 1961 besloten de BVSE

Het eerste Europees Lentetornooi in Opoeteren, 30 april 1961. [ADVN, VFA11738]

al snel dat Mullie en een handvol andere dissidenten binnen de BVSE het Verbond gebruikten om de positie van Kunnen te ondermijnen. Op 14 december bevestigde de algemene vergadering van het BVSE het voorzitterschap van Kunnen, sloot het Mullie en de andere dissidenten uit en verbrak het alle banden met de MEUE. BVSE-voorzitter Kunnen was overigens ook een doorn in het oog van de overwegend Franstalige koepel van de Europese Beweging in België. Verschillende leden voerden een virulente campagne tegen Walter Kunnen, vooral met betrekking tot zijn activiteiten tijdens de Tweede Wereldoorlog. Anderen argumenteerden dan weer dat zijn autoritaire stijl en de centralistische organisatiestructuur van de BVSE uitsloten dat de vereniging zou opgenomen worden in de nationale raad van de Europese Beweging.

Het derde congres van de BVSE in Antwerpen, 30 november 1963. [ADV N, VFA11737]

Hoewel de beschuldigingen van extreem-rechtse sympathieën aan het adres van Kunnen vaak geen grond hadden, speelde het engagement van Kunnen tijdens de bezetting wel degelijk een rol in de BVSE, meer bepaald het netwerk dat hij bij het DSK uitbouwde. Vooral in de eerste decennia hadden opvallend veel medewerkers van de BVSE een neo-dinaso of aanverwante signatuur: Staf Vermeire, Carlo Reiners, Frans De Hoon, Arthur De Bruyne en Arseen Rijckaert om er maar een paar te noemen. Daarenboven werd ook het solidaristische Verbond Recht en Orde (VRO) kortstondig opgenomen in de BVSE en waren er uitstekende contacten met de

De afdeling Eurohostessen van de BVSE. Brussel, 1963. [ADV N, VFA11739]

E Diversitate Unitas groep van André Belmans. Ondanks de nauwe banden met de solidaristische beweging behoevde Walter Kunnen er zijn beweging voor om in uitgesproken neo-dinaso of rechts-radicaal vaarwater terecht te komen. De BVSE moest dan ook een beweging blijven die open stond voor het brede politieke spectrum, met uitzondering van het communisme. Om dat te realiseren onderhield Kunnen niet alleen contacten met de brede Vlaamse beweging, maar poogde hij vooral de BVSE *salonfähig* te maken bij het Belgische en Europese establishment. Iets wat met het opmerkelijke integraal-federalistisch programma van de BVSE niet altijd evident was.

Uitbouw van een actiecentrum voor Europees federalisme

In haar doelstellingen streefde de BVSE naar een democratische vereniging van de Europese volkeren. Opvallend was dat de BVSE het federalisme als integrale oplossing hanteerde op alle politieke niveaus, maar ook op sociaaleconomisch en cultureel gebied. Walter Kunnen zag het federalisme als een volwaardige filosofie waarbij in de dialectiek tussen individu en gemeenschap een evenwicht moest worden gevonden tussen waarden, rechten en plichten. Zijn oplossing voor de Belgische communautaire problematiek was net zo bijzonder. Het Vlaams-Waals federalisme van de Volksunie wees hij af en promoveerde als alternatief een federale staat met één unitair parlement en zes rijksggebieden, namelijk Vlaanderen, Brabant, Limburg, Luik, Henegouwen en de Ardennen. Hoewel het radicale voorstel op het eind van de jaren 1960 nog door Paul-Henri Spaak werd gepromoot, zou het nooit een noemenswaardig politiek draagvlak kennen.

Ook de interne organisatie van de BVSE was aanvankelijk op een federalistische leest geschoeid, met een sterke regionale verankering

De feestelijke opening van het Europees jeugdkamp 'Graaf van Hoorn' in Opoeteren, 28 juni 1963. [ADVN, VFB2313]

in het prestigieuze huis Osterrieth in Antwerpen. Onder impuls van Kunzens echtgenote Diane Debray groeide de Eresenaat uit tot een indrukwekkend Vlaams, Belgisch én internationaal netwerk. De meer dan 230 namen lange lijst van eresenatoren leest als een adresboek van het establishment van de Europese beweging.

Binnen die Europese beweging versmolten de AEF en de MFE in 1972 opnieuw tot de UEF. Kunzen zag hierin een uitgelezen kans om de werking van de BVSE uit te breiden naar het volledige Belgische grondgebied. Daar slaagde hij in tot de BVSE in 1975 door de UEF verzocht werd onderhandelingen aan te knopen met de pas opgerichte afdelingen in Wallonië en Brussel. Ondanks een eerste akkoord tot samenwerking in juni 1975 bleven beide Franstalige organisaties protesteren tegen de BVSE als unitaire UEF-afdeling voor België. Uiteindelijk besloot de BVSE een overkoepelende Belgische UEF-federatie op te richten en domineerde Kunzen, ondanks de aanhoudende Franstalige oppositie, met de BVSE en de UEF-België gedurende de jaren 1970 de Europese beweging in België.

De neerwaartse spiraal

Na de Europese verkiezingen van 1978 begon de slagkracht van de BVSE af te nemen. De institutionalisering van de Europese democratie temperde niet enkel het initiële enthousiasme rond het Europese project, maar ook het optimisme rond de federalistische doelstel-

waarbij lokale afdelingen gegroepeerd werden in drie grote gouwen: Vlaanderen, Brabant en Limburg. Na een aantal interne conflicten bouwde Kunzen de macht van de gouwen af, centraliseerde het bestuur en verstevigde zijn leiderschap. Onder de vleugels van de BVSE ontstonden ook speciale afdelingen zoals de Euroscouts, de Eurohostessen en de Jonge Europese Federalisten (JEF), die later hun eigen weg gingen. Een tijd lang werd ook gepoogd een eigen jeugdwerking met zomerkampen te organiseren, evenwel zonder succes. Onder impuls van Staf Vermeire werd in 1966 wel de oprichting van een Heel-Limburgse Jeugdraad ondersteund.

Om het Europees bewustzijn van de Vlamingen aan te scherpen, werden talloze activiteiten op poten gezet. Naast de Europafeesten en de eerder vernoemde Lentetornooien trokken Walter Kunzen, Carlo Reiners en andere BVSE-medewerkers naar talloze debatavonden en manifestaties. Het hoogtepunt van de BVSE-activiteiten was aanvankelijk het jaarlijks congres. In de loop van de jaren 1970 werd die rol overgenomen door de Europese Eresenaat. De Eresenaat werd in 1963 opgericht als een protocollaire bijeenkomst waar jaarlijks verdienstelijke Europeanen werden gehuldigd. Vanaf 1966 kwam daar ook nog de Europese Persprijs bij. Aanvankelijk vond de Eresenaat plaats binnen het kader van de Europafeesten in Tielt, maar vanaf 1968 werd het een zelfstandig evenement

Aan de eretafel van de Europese Eresenaat 1971: (vlnr) Frans Van Mechelen, Hektor De Bruyne, Guido Naets, Paul-Henri Spaak en Hendrik Brugmans. [ADVN, VFB2314]

De BVSE-delegatie bij een Europese betoging van de UEF in Brussel, 1987. [ADV, VFA11740]

Het overlijden van Diane Debray op 9 november 1993 betekende een groot verlies voor de familie Kunnen, maar evenzeer voor de BVSE. Debrays literaire talent kwam onder andere tot uiting in haar columns voor *Europa Eén*, de zogenaamde "dd'tjes". Het periodieke uithangbord kwam, net als de rest van de beweging, in een neerwaartse spiraal terecht met een onomkeerbare daling van abonnees en een drastische aanpassing van de frequentie naar vijf edities per jaar. Tot overmaat van ramp werden ook de structurele subsidies van het Ministerie van Volksontwikkeling in 2001 volledig geschrapt. Het annuleren van de Europese Eresenaat in 2010 en 2011 luidde het definitieve einde van de BVSE in. Met een laatste Europese Eresenaat in 2012 wou de BVSE in schoonheid afsluiten met een hulde aan haar overleden voorzitter, stichter en bezieler.

lingen van de BVSE. Binnen de BVSE resulteerde de dalende aanhang niet enkel in minder medewerkers, ook financieel trokken donkere wolken zich langzaam samen boven het secretariaat in Wilrijk. Sinds de oprichting van de BVSE had Walter Kunnen letterlijk kosten noch moeite gespaard om het Europees federalisme ingang te doen vinden. Lange tijd werd de werking van de organisatie grotendeels door Kunnen en zijn bedrijven gefinancierd. Hoewel de BVSE dankzij een succesvolle lobbycampagne er wel in slaagde om vanaf 1973 een structurele subsidie te ontvangen van het Ministerie van Volksontwikkeling, bleef ze financieel afhankelijk van haar voorzitter.

De BVSE zou dan ook tot aan haar opheffing in alle opzichten de beweging van Walter Kunnen blijven. Verschillende vernieuwingspogingen faalden of botsten op het veto van de voorzitter. In 1992 besloot Kunnen zijn mandaat als voorzitter beschikbaar te stellen voor een jongere opvolger. Roger Peeters, medewerker van het Europees Parlement en voorzitter van Christenen voor Europa, nam gedurende zes jaar de voorzittershamer over, maar kon evenmin een nieuwe dynamiek tot stand brengen. Bij gebrek aan kandidaten trad Walter Kunnen in 1998 opnieuw aan als voorzitter, met de onmogelijke taak om de BVSE opnieuw op de rails te krijgen.

Diane Debray in gesprek op een BVSE-kaderavond in Genk, 16 oktober 1974. [ADV, VFB2315]

Het archief van de BVSE

Het bovenstaande verhaal is allerminst een volledig historisch overzicht van de BVSE. Het is in de eerste plaats een kennismaking met

een beweging en een voorzitter die vooral in de jaren 1960 en 1970 een begrip waren binnen de Vlaamse beweging, maar langzaam maar in de vergetelheid raakten. In het kader van een lopend onderzoek naar nationale bewegingen en de Europese gedachte in Vlaanderen werd het archief van de BVSE opgespoord en door de familie Kunnen aan het ADVN toevertrouwd.

Het archief van de BVSE bevat een uitgebreid werkingsarchief met onder andere briefwisseling (ca. 1980-2011), dossiers inzake het bestuur (ca. 1974-2011), de ledenwerking (ca. 1989-2011), het financieel beheer (ca. 1991-2004), de organisatie van de Europese Eresenaat (ca. 1976-2012) en de contacten met de UEF (ca. 1973-2001). Het valt daarbij op dat het verenigingsarchief amper documenten bevat van de jaren 1960 en 1970. Gelukkig bleven alle 51 jaargangen van *Europa Eén* wel bewaard, net als de unieke en rijke collectie foto's van Europese eresenatoren en BVSE-activiteiten (ca. 1963-2011). Ten slotte bevinden er zich in het archief ook filmopnames van de twee Europese Lentetornooien.

De lacune voor de eerste twee decennia kan gelukkig voor een deel worden aangevuld door de archieven van drie BVSE-medewerkers die eveneens bij het ADVN bewaard worden. In het archief van Staf Vermeire, hoofdredacteur van *Europa Eén* (1964-1974), vinden we briefwisseling, vergadersverslagen, artikels en nota's van en over de BVSE van 1962 tot 1977. Bij Arthur De Bruyne, ondervoorzitter van 1968 tot 1989, vinden we gelijkaardige documenten over de periode 1963 tot 1992. In het archief van Arseen Rijckaert, hoofdredacteur van *Europa Eén* (1974-1979), treffen we tot slot dossiers aan over de Europese Eresenaat en andere BVSE-activiteiten (1974-1979), maar vooral over de oprichting en werking van UEF-België (1976-1978) waarvan hij algemeen secretaris was. Alles samen vormen deze archieven een bijzonder waardevolle bron voor het onderzoek naar de Europese gedachte

in Vlaanderen en de relatie met nationale bewegingen zoals de Vlaamse beweging en de Groot-Nederlandse beweging. [tc]

De top van de BVSE tijdens de jaren 1970: (vlnr) Arseen Rijckaert, Walter Kunnen, Arthur De Bruyne en Eddy Wijgers. Antwerpen, 11 februari 1978. [ADV, VFA11741]

Bronnen bij deze bijdrage: ADVN, archief Beweging voor de Verenigde Staten van Europa (AC1023), archief Arthur De Bruyne (AC2), archief Arseen Rijckaert (AC1044), archief Staf Vermeire (AC150); A. De Bruyne, *De Europese Eresenaat*, Wilrijk, 1986; F. De Hoon, *Ideeën en standpunten van Walter Kunnen*, Wilrijk, 1970; Ba. De Wever, *De schaduw van de leider*. Joris Van Severen en het na-oorlogs Vlaams-nationalisme (1945-1970), in: *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, jg. 31 (2001) nr. 1-2, pp. 177-252.; Ba. De Wever, *Europa Eén*, in: *NEVB*, Tielst, 1998, p. 1085; Ba. De Wever, *Kunnen, Walter*, in: *NEVB*, Tielst, 1998, p. 1757; E. Verhoeyen & F. Uytterhaegen, *De kreeft met de zwarte scharen*, Gent, 1981.